

กรรมวิธีการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน โปงกลาง ทายาทศิลปินแห่งชาติ

The Process of Making Isan Folk Instruments, Pong Lang, the Heir of the National Artist

ชยพัทธ์ ยิ้มสุข^{1*}, ศราวุธ โชติจรัส², ชาต้อาชา พาลีละพิสิษฐ์กุล²

Chayapat Yimsuk^{1*}, Sarawut Choatchamrat², Chat-archa Phalilaphasitkun²

Received: 5 July 2021

Revised: 18 January 2022

Accepted: 2 February 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของ นายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทศิลปินแห่งชาติ 2) เพื่อศึกษากรรมวิธีการทำโปงกลางของ นายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทศิลปินแห่งชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ซึ่งข้อมูลภาคสนามได้จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ และการสังเกต จากกลุ่มผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้านอีสาน จำนวน 3 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 3 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 10 คน นำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีการแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. นายเชษฐา ฉายรัมย์ เป็นบุตรชายคนสุดท้ายของครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ประจำปีพุทธศักราช 2529 ปัจจุบันนายเชษฐา ฉายรัมย์อายุ 51 ปี สมรสกับ นางสาว ฉายรัมย์ มีบุตรร่วมกันจำนวน 2 คน ชาย 1 คน หญิง 1 คน โดยตามลำดับ บุตรธิดา ได้แก่ นายพรพล ฉายรัมย์ และนางสาวแพพพรรณ ฉายรัมย์

2. กรรมวิธีการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน โปงกลาง ที่มีคุณภาพของนายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ประจำปีพุทธศักราช 2529 สามารถแบ่ง ขั้นตอนวิธีการทำโปงกลาง ได้เป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเลือกไม้ ขั้นตอนที่ 2 การเตรียม ไม้ ขั้นตอนที่ 3 การขึ้นรูปไม้ ขั้นตอนที่ 4 การกลึงไม้ ขั้นตอนที่ 5 การตัดลูกโปงกลาง ขั้นตอนที่ 6 การตากไม้เพื่อเทียบเสียง ขั้นตอนที่ 7 การเจาะรู ขั้นตอนที่ 8 การร้อยเชือก ขั้นตอนที่ 9 การตีทดสอบ เสียง

คำสำคัญ: ดนตรีพื้นบ้านอีสาน, โปงกลาง, ทายาทศิลปินแห่งชาติ

¹ นิสิตระดับปริญญาตรี หลักสูตรดุริยางคศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
E-mail: chayapat@hotmail.com

² อาจารย์ประจำ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Bachelor of Music. (Music) (B.M), College of Music, Mahasarakham University, Thailand

² Teacher, College of Music, Mahasarakham University, Thailand

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the history of Mr. Chettha Chairasmi, heir of the National Artist, and 2) to study the process of making Pong Lang by Chettha Chairasmi. The research tools were surveys, interview forms and observation forms. Field data was obtained from surveys, interviews and observations using a group of knowledge experts in Isan folk music, 3 people, 3 practitioners, and 10 general informants. Data was verified by using a triangular method of analysis. According to research objectives then present, the research results were reported by descriptive and analytical method. The results showed that.

1. Mr. Chettha Chairasmi is the last son of Kru Plueng Chairasmi, a National Artist Performing Arts (Folk music) of the year 1986. Currently, Mr. Chettha Chairasamee is 51 years old and married to Mrs. Samruay Chairasamee, has 2 children (1 male and 1 female). Their children are Mr. Pornphon Chairasamee and Ms. Praphan Chairasamee.

2. The process of making the Isan folk instrument, Pong Lang, with the quality of Mr. Chettha Chairasmi, the heir of the national artist. Performing Arts (Folk music) of the year 1986 The process of making Pong Lang can be divided into 9 steps, which are; Step 1, wood selection, step 2, wood preparation, step 3, wood forming, step 4, wood turning, step 5, ball cutting. Pong Lang Step 6 Slashing for sound compound step 7 drilling the hole step 8 Stringing, step 9 sound testing.

Keywords: Isan folk music, Pong Lang, National artist heir

บทนำ

โป่งลาง เป็นเครื่องดนตรีอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอีกประเภทหนึ่งที่เล่นกันในภาคอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี โป่งลางเป็นเครื่องดนตรีทำด้วยท่อนไม้ร้อยต่อกันเหมือนกับบรรทัดแต่ไม่มีราง ประกอบด้วยท่อนไม้ยาวประมาณ 1 ฟุต 12 ท่อน (12 เสียง) เวลาจะดีก็เอาเชือกแขวนที่ต้นไม้หรือต้นเสาให้อีกด้านหนึ่งห้อยลง ดนตรีชนิดนี้เล่าขานกันมาว่า เริ่มมีกันที่บริเวณเทือกเขาภูพานก่อนที่อื่น จากนั้นจึงค่อยๆ แพร่หลายไปยังจังหวัดต่างๆ ของอีสาน ยังสืบหาประวัติตั้งเดิมไม่ได้ว่า โป่งลางเริ่มขึ้นเมื่อสมัยใด ได้มีผู้สนใจสืบเสาะหาประวัติหลายต่อหลายท่าน

แต่ยังไม่สามารถจะยืนยันได้แน่นอน ข้อมูลที่ได้มาค่อนข้างใกล้เคียงกันโดยอาศัยหลักฐานทางมุขปาฐะ คือจากคำบอกเล่าของคนแก่คนเฒ่าที่ใช้วิธีสันนิษฐานเอาเป็นส่วนใหญ่ แม้ในปัจจุบันเองก็ยังไม่สามารถจะหาข้อมูลได้เช่นกัน ความเป็นมาในเรื่องเครื่องดนตรีโป่งลางดังที่กล่าวมาเบื้องต้นยังไม่อาจสรุปได้ชัดเจนว่าแหล่งกำเนิดของโป่งลางเกิดขึ้นที่ใด สันนิษฐานได้เพียงว่ากำเนิดของเครื่องดนตรีลักษณะนี้ อาจเกิดขึ้นตามพื้นที่ชนบทโดยทั่วๆ ไป โดยมีประวัติความเป็นมารวมถึงลักษณะรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่น (ศราวุช โชติจรัส, 2561, หน้า 1-13) ไม่ว่าโป่งลางจะถือกำเนิดขึ้นที่ใดและมีปกรณัมความเป็นมาอย่างไร คงปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบันนี้

โปงกลางคือเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในวัฒนธรรมดนตรีอีสาน สามารถบรรเลงเป็นวงร่วมกับพิณ แคน โหวด ฯลฯ หรือบรรเลงเดี่ยวได้โดยไม่มีเครื่องดนตรีกำกับจังหวะอื่นๆ รวมถึงยังสามารถจัดให้มีการแสดงต่างๆ ประกอบการบรรเลงโปงกลางได้เช่นเดียวกัน ความหลากหลายของวัฒนธรรมการบรรเลงโปงกลางมีความแตกต่างกันไป ตามองค์ความรู้ ทักษะ ปฏิภาณกวี ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ ในการจัดวางรูปแบบการแสดงของศิลปินแต่ละท่าน (บุษกร บิณฑสันต์ และชาคม พรประสิทธิ์, 2553, หน้า 4-5) นายเชษฐา ฉายรัมย์ ผู้สืบทอดเจตนาธรรมณ์นายเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งนายเชษฐา ฉายรัมย์ มีฝีมือในการทำเครื่องดนตรีอีสานทุกชนิด ได้แก่ โปงกลาง แคน พิณ ซอ โหวด ซึ่งจะทำให้เฉพาะสถานศึกษาที่เปิดสอนดนตรี และวงดนตรีพื้นบ้านเท่านั้น นายเชษฐา ฉายรัมย์ นอกจากจะมีฝีมือในการทำเครื่องดนตรี ยังมีมือในการตีโปงกลาง และเป่าแคน โดยได้รับการถ่ายทอดจาก ครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ผู้เป็นพ่อ

นายเชษฐา ฉายรัมย์ ถ่ายทอดการตีโปงกลางให้กับผู้สนใจโดยไม่คิดค่าตอบแทน โดยมีเด็ก เยาวชน ทั้งในจังหวัดกาฬสินธุ์ และต่างจังหวัดมาฝึกอยู่ที่บ้านของนายเชษฐา อยู่เป็นประจำ สำหรับค่าใช้จ่ายแล้วแต่จะให้ ไม่มีก็ไม่เอาขอให้ผู้ที่มาฝึกมีความรู้ และนำเอาความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง

นายเชษฐา ฉายรัมย์ เป็นศิลปินที่อยู่แบบพอเพียงไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เห็นแก่เงินค่าตอบแทน ขอให้ลูกศิษย์มีความรู้ และรักในดนตรีพื้นบ้าน สิ่งที่นายเชษฐา ฉายรัมย์ ภูมิใจคือลูกศิษย์ได้นำเอาวิชาความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และครอบครัว สำหรับทายาททั้งสองคนของนายเชษฐา ฉายรัมย์ มีเลือดศิลปินอยู่เต็มเนื่องจาก

ทั้งสองสามารถเล่นโปงกลางได้โดยไม่ได้รับการฝึกจากคุณพ่อ แต่อาศัยจากการสังเกตขณะที่คุณพ่อสอนลูกศิษย์

สิ่งที่นายเชษฐา ฉายรัมย์ ภาคภูมิใจคือเป็นตัวแทนของประเทศไทยนำดนตรีพื้นบ้านโปงกลางไปแสดงที่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อปี พ.ศ. 2553 และได้ถ่ายทอดเจตนาธรรมณ์ของผู้เป็นบิดา คือ นายเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของโปงกลาง เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ที่มีทั้งประวัติความเป็นมาและพัฒนาหลาย ๆ สิ่งสำคัญคือ กรรมวิธีการทำโปงกลาง เทคนิควิธีการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ของทฤษฎีศิลปะพื้นบ้านแห่งชาติ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาโดยสายเลือดผ่านกระบวนการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนา อนุรักษ์ สืบสานการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีคุณภาพ ในการนำไปใช้ประโยชน์และยกระดับดนตรีพื้นบ้านให้เป็นที่ยอมรับและรู้จักอย่างกว้างขวางในการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานสู่ภูมิภาคอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของนายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน)
2. เพื่อศึกษากรรมวิธีการทำโปงกลางของนายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้คัดเลือกประชากรและบุคคลากรผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจากบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญได้ตามลักษณะข้อมูล

ที่ต้องการศึกษา ดังนี้ ประชากร ได้แก่ นิสิตและ
ผู้สนใจทั่วไป บุคลากรผู้ให้ข้อมูล เลือกแบบเจาะจง
ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ (Key informants) เป็นบุคคลที่ให้
ข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แบบแผนเกี่ยวกับ
เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ศิลปินพื้นบ้านอีสาน
ในสาระสำคัญต่างๆ ที่จะสามารถเชื่อมโยงมาสู่
ความเป็นมาและกรรมวิธีการทำโปงลางของ นาย
เชษฐา ฉายรัตน์ จำนวน 3 ท่าน กลุ่มผู้ปฏิบัติ
(Casual informants) เป็นกลุ่มบุคคลที่ดีโปงลาง
พื้นบ้านอีสาน ศิลปินพื้นบ้านอีสานจำนวน 3 คน
กลุ่มผู้สนับสนุน (General informants) ประกอบ
ด้วยบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะผู้ชมดนตรี
พื้นบ้านอีสาน จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล

1. แบบสำรวจ (Survey) โดยผู้วิจัยใช้
สำรวจเบื้องต้นโดยการใช้แบบสำรวจแบบเป็น
ทางการจากบุคคลทั่วไปภายในพื้นที่และนอก
พื้นที่ทำการวิจัย

2. แบบสังเกต (Observation)

2.1 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม
(Participant Observation) สังเกตกรรมวิธีการ
ทำโปงลางของ นายเชษฐา ฉายรัตน์ ทายาทครู
เปลื้อง ฉายรัตน์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการ
แสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ตั้งแต่เริ่มการทำโปงลาง
จนถึงการทำโปงลางเสร็จสิ้น โดยเข้าร่วมใน
กระบวนการทุกขั้นตอน

2.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
(Non-Participant Observation) สังเกตกลุ่มผู้ชม
ตามลำดับความพึงพอใจ

3. แบบสัมภาษณ์ (Interview)

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
(Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ถามถึง
กรรมวิธีการทำโปงลางของ นายเชษฐา ฉายรัตน์

ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัตน์ ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ตั้งแต่เริ่มการทำ
โปงลาง จนถึงการทำโปงลางเสร็จสิ้น

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
(Unstructured Interview) แบบสัมภาษณ์ที่ถามถึง
กรรมวิธีการทำโปงลางของ นายเชษฐา ฉายรัตน์
ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัตน์ ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ตั้งแต่เริ่มการทำ
โปงลาง จนถึงการทำโปงลางเสร็จสิ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและตำรา
มาจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นที่จะศึกษาและ
ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการ
เปรียบเทียบกับแหล่งข้อมูลเอกสารอื่น เช่น
ตำรา งานวิจัย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม
เป้าหมาย จากนั้นทำการเชื่อมโยงประเด็นที่
สอดคล้องกันนำมาหาความหมาย และทำการ
สรุปข้อมูล

2. สรุปประเด็นว่าสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์และคำถามที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยแยก
ตามระยะเวลาก่อน-หลัง

3. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า
(Methodological Triangulation) และตรวจสอบ
ความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยวิธี Investigator
Triangulation โดยการนำข้อมูลกลับไปให้อ่าน
หรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีกเพื่อให้ได้ข้อมูล
ที่เป็นความจริง

4. นำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบแล้วมา
วิเคราะห์บนพื้นฐานทฤษฎีกระบวนการถ่ายทอด
ความรู้ และทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
เพื่อหาผลลัพธ์ของการวิจัย

5. นำเสนอข้อมูลในประเด็นที่ศึกษาด้าน
ต่างๆ ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์พร้อม Figure
จากนั้นจึงสรุปผล อภิปรายผลและเสนอแนะ
เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของ นายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ประจำปีพุทธศักราช 2529 เป็นนักดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีความสามารถพิเศษสามารถเล่น และถ่ายทอดการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานได้เกือบทุกชนิด ทั้ง พิณ แคน ซอ โปงกลาง และอื่นๆ โดยเฉพาะ “โปงกลาง” นั้นสามารถเล่นและถ่ายทอดการเล่นได้เป็นพิเศษและที่สำคัญที่สุดคือ เป็นผู้ศึกษา ค้นคว้า ปรับปรุงและพัฒนาโปงกลางมาตลอดระยะเวลา 40 ปี จนทำให้ “เกราะลอ” ซึ่งเป็นเพียงสิ่งที่ใช้ตีไล่นก กาตามไร่ตามนา พัฒนามาเป็น “โปงกลาง” ที่มีสภาพเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงไพเราะ กังวาน และให้ความรู้สึกของความเป็นพื้นบ้านอีสานอย่างแท้จริง เป็นที่นิยมกันแพร่หลาย และยอมรับกันว่า “โปงกลาง” เป็นเครื่องดนตรีเอกลักษณ์ของภาคอีสานเคียงคู่กับ “แคน” ซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว จึงสมควรยกย่องและเชิดชู ครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ไว้ในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ประจำปีพุทธศักราช 2529 อย่างแท้จริง ครูเปลื้อง ฉายรัมย์ เกิดเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2475 ที่บ้านเลขที่ 7 บ้านนา ตำบลม่วงนา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบุตรของนายคง ฉายรัมย์ และนางนาง ฉายรัมย์ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านนาวิทยาคาร ชีวิตครอบครัวสมรสกับ นางยุพิน ฉายรัมย์ และช่วยกันทำมาหากิน มีบุตรชาย 2 คน และบุตรหญิง 2 คน โดยตามลำดับบุตรธิดา ได้แก่ นางอุษา ฉายรัมย์ นายไชยา ฉายรัมย์ นางโสภกา ฉายรัมย์ และ นายเชษฐา ฉายรัมย์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน)

นายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) นายเชษฐา ฉายรัมย์ เกิดวันเสาร์ที่ 11 เดือน กันยายน พ.ศ. 2514 ปัจจุบันอายุ 51 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ สำเร็จศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหามแห่ โพนทองวิทยาคม อยู่บ้านเลขที่ 143 หมู่ 8 ตำบลโพนทอง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบุตรลำดับที่ 4 ในจำนวน 4 คน ของนายเปลื้อง ฉายรัมย์ กับ นางยุพิน ฉายรัมย์ นายเชษฐา ฉายรัมย์ ชีวิตครอบครัวสมรสกับ นางสาวรวย ฉายรัมย์ ปัจจุบันอายุ 48 ปี มีบุตรร่วมกันจำนวน 2 คน ชาย 1 คน หญิง 1 คน โดยตามลำดับบุตรธิดา ได้แก่ นายพรพล ฉายรัมย์ และ นางสาวแพรพรรณ ฉายรัมย์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 นายเชษฐา ฉายรัมย์ และครอบครัว

นายเชษฐา ฉายรัศมี เริ่มสนใจในการทำโปงลางด้วยตนเอง เมื่อมีอายุ 12 ปี เพราะต้องการหาคำตอบของเสียงที่ดังออกมาจากไม้ จึงได้ขอดิตตามลูกมือของพ่อ ที่ไปเลือกหาไม้มาทำโปงลาง ส่งผลให้นายเชษฐา ฉายรัศมี ตัดสินใจเริ่มศึกษาการทำโปงลางอย่างจริงจัง ตั้งแต่อายุ 13 ปี ได้ศึกษาการหาไม้ การผ่าไม้ และการถากไม้จากลูกมือของครูเปลื้อง ฉายรัศมี และหากจะกล่าวหานายเชษฐา ฉายรัศมี ได้รับการถ่ายทอดการทำโปงลางมาจากครูเปลื้อง ฉายรัศมี เห็นทีก็คงจะไม่ผิดนัก เพียงแต่ไม่ได้ใช้อภิสิทธิ์ของการเป็นลูกชายที่จะเข้าไปศึกษาการทำโปงลางโดยตรงจากครูเปลื้อง ฉายรัศมี แต่จะต้องผ่านการศึกษาจากลูกมือของครูเปลื้อง ฉายรัศมี ไปที่ละขั้นตอน และศึกษาจนครบทุกคนเป็นเวลาถึง 9 ปีเต็ม นายเชษฐา ฉายรัศมี ถึงจะได้เข้าไปเริ่มศึกษาการทำโปงลางโดยตรงจากครูเปลื้อง ฉายรัศมี และได้รับการถ่ายทอดเคล็ดลับ เทคนิคกลวิธีในการทำโปงลางจากครูเปลื้อง ฉายรัศมี ทุกวันนี้ นายเชษฐา ฉายรัศมี ยังคงมีความคิดที่จะพัฒนาและต่อยอดความรู้ที่เปรียบเสมือนสมบัติที่พ่อได้ทิ้งไว้ ซึ่งจะทำโปงลางตามการว่าจ้างของบุคคลต่างๆ ที่สั่งทำไว้เท่านั้น และจะไม่มีขายหรือการฉีดยาสีโปงลาง เพราะจะทำให้เสียงของโปงลางดังออกมาไม่ใสกังวาน ทำให้เสียงอับเสียงของโปงลางที่ดีจะต้องดังกังวาน เสียงไม่อับหรือเสียงต้องดังออกมาได้เต็มที่ ทุกวันนี้นอกจากจะเป็นช่างทำโปงลางแล้วนั้น ก็ยังเป็นผู้ถ่ายทอดการทำและการตีโปงลางให้กับผู้สนใจโดยไม่คิดค่าตอบแทน และจะขอต่อยอดเจตนารมณ์ของครูเปลื้อง ฉายรัศมี ผู้เป็นบิดา โดยการเป็นช่างทำโปงลางต่อไป

2. ขั้นตอนกรรมวิธีการทำโปงลางของนายเชษฐา ฉายรัศมี ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรี

พื้นบ้าน) จากการศึกษากรรมวิธีการทำโปงลางของ นายเชษฐา ฉายรัศมี ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พบว่ากรรมวิธีการทำโปงลางของ นายเชษฐา ฉายรัศมี สามารถแบ่งขั้นตอนวิธีการทำโปงลาง ได้เป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกไม้ การเลือกไม้ที่จะนำมาใช้ทำโปงลางนั้น จะต้องเป็นไม้มะหาดที่ตายแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีขึ้นไป โดยตัดไม้สูงจากพื้นดินประมาณ 1 ฟุต และตัดกิ่งก้านของไม้ออกใช้เฉพาะส่วนลำต้นของไม้มะหาด จำนวนของลูกโปงลางในหนึ่งผืน จะต้องใช้ไม้มะหาดที่มาจากต้นเดียวเท่านั้น ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ท่อนซุงลำต้นของไม้มะหาดทอง

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมไม้ การทำโปงลางจะต้องมีการเตรียมไม้ เลือกไม้ที่เหมาะสมตามคุณสมบัติที่ต้องการ โดยนำไม้ที่มีลักษณะเป็นท่อนซุงมาตัดออกเป็นท่อนๆ ยาวท่อนละ 65 เซนติเมตร ในไม้ท่อนหนึ่งจะผ่าแบ่งเป็นลูกโปงลางได้ 4-8 ลูก หรือแล้วแต่ขนาดของท่อนไม้ โดยการผ่าแบ่งท่อนซุงออกเป็นสองซีก และผ่าครึ่งในแต่ละซีกอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งได้ไม้ที่เป็นท่อนสี่เหลี่ยม เมื่อผ่าแบ่งท่อนซุงออกจนเป็นท่อนสี่เหลี่ยมแล้ว จะนำไม้ที่แปรรูปไปตากผึ่งลมไว้ในที่ร่ม มีอากาศถ่ายเท และมีลมพัดผ่านอยู่ตลอด

เวลา ไม่ควรนำไปตากแดดเพราะอาจจะทำให้เนื้อไม้แตกได้ โดยระยะเวลาในการตากผึ่งลมประมาณ 2 สัปดาห์ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การผ่าท่อนซุงลำต้นของไม้มะหาดทอง

ขั้นตอนที่ 3 การขึ้นรูปไม้ หลังจากเตรียมวัสดุดิบในการทำโปงกลางเรียบร้อยแล้ว จะเริ่มต้นด้วยการขึ้นรูปไม้ให้มีลักษณะกลมเป็นรูปทรงกระบอก โดยการเลือกไม้ที่ตากแห้งเรียบร้อยแล้วจำนวน 13-18 ลูก ใช้มีดโต้ตากลบเหลี่ยมและมุมออก ให้กลมเป็นรูปทรงกระบอกพอประมาณ และนำท่อนไม้ที่ตากแล้วนั้นไปเข้าเครื่องกลึงไม้ ให้ได้รูปทรงกระบอกที่สวยงาม มีผิวเรียบเนียนละเอียดมากขึ้น ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 การตากไม้ผึ่งลมไว้ในที่ร่ม

ขั้นตอนที่ 4 การกลึงไม้ เมื่อตรวจเช็คเครื่องกลึงเรียบร้อยแล้ว นำท่อนไม้ที่ตากให้กลมเป็นรูปทรงกระบอกพอประมาณมาจัดเรียงขึ้นไว้ที่แท่นกลึง หมุนเกลียวหนีตยึดปลายไม้ทั้งสองด้านให้แน่น เปิดใช้งานเครื่องกลึง เมื่อเครื่องกลึงทำงานมอเตอร์ไฟฟ้าจะดึงให้ท่อนไม้ที่ยึดไว้ค่อยๆ หมุน จากนั้นใช้ส่วกลึงไม้จ่อเข้าไปใกล้ๆ กับท่อนไม้และกดส่วกลึงไม้ให้ขูดผิวของเนื้อไม้ที่กำลังหมุนอยู่ ในขณะนั้นก็เลื่อนส่วให้ขูดผิวรอบๆ ของท่อนไม้ในจุดอื่นจนครบทุกส่วนของท่อนไม้ ต่อจากนั้นขัดท่อนไม้ด้วยกระดาษทราย โดยใช้กระดาษทรายลูบลงบนทุกส่วนของพื้นผิวเนื้อไม้ ในขณะที่ท่อนไม้ยังหมุนอยู่บนแท่นเครื่องกลึง ทำเช่นนี้จนครบทุกจำนวนลูกโปงกลาง จึงเป็นอันเสร็จเรียบร้อยในส่วนของขั้นตอนการกลึงไม้ ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การนำไม้มาจัดเรียงขึ้นไว้ที่แท่นกลึง และเปิดใช้งานเครื่องกลึง

ขั้นตอนที่ 5 การตัดลูกโป่งกลาง การตัดลูกโป่งกลาง นำไม้มาวางเรียงกันตามจำนวนเพื่อทำการวัดขนาด และตัดให้ได้ขนาดความสั้นยาวคือวัดขนาดของลูกแรกและลูกสุดท้ายก่อน ลูกแรกที่เป็นลูกใหญ่สุด มีความยาว 60 เซนติเมตร ลูกสุดท้ายที่เล็กสุดมีความยาวประมาณเท่ากับครึ่งหนึ่งของลูกแรก 26-30 เซนติเมตร จากนั้นใช้ไม้บรรทัดยาววางทาบลูกโป่งกลางลูกแรกและลูกสุดท้าย ใช้ดินสอขีดลากเส้นจากลูกแรกผ่านลูกอื่นๆ ไปยังลูกสุดท้ายโดยทำเช่นนี้ทั้งสองด้าน จากนั้นจึงใช้เลื่อยหรือเครื่องตัดไฟฟ้า ตัดลูกโป่งกลางตามรอยดินสอที่ขีดลากเส้นไว้ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 การใช้ไม้บรรทัดยาววางทาบลูกโป่งกลาง และนำดินสอขีดลากเส้น

ขั้นตอนที่ 6 การถากไม้เพื่อเทียบเสียง นำลูกโป่งกลางที่ตัดได้ขนาดแล้วมาถากเนื้อไม้ในส่วนกลางของลูกโป่งกลางให้บางเว้าเข้าไปทั้งสองด้าน สำหรับลูกโป่งกลางลูกใหญ่กำหนดตำแหน่งโดยวัดระยะห่างจากส่วนปลายทั้งสองข้างเข้ามา 12 เซนติเมตร ส่วนลูกเล็กที่สุดให้วัดขนาดเข้ามาด้านละ 6 เซนติเมตร ใช้มีดโต้ที่มีความคมถากเหลาบางๆ ออกทีละน้อย จนเว้าได้รูปเข้าไปข้างในทั้งด้านหน้าและด้านหลังให้เท่ากัน ระหว่างที่ถากไม้ต้องหยุดเคาะลูกโป่งกลางไปด้วย เพื่อฟังเสียงของลูกโป่งกลางว่ามีระดับเสียงสูงเสียงต่ำอยู่ในระดับใด และเพื่อให้ได้เสียงที่ต้องการมีระดับเสียงที่ถูกต้อง ควรใช้เครื่องจูนเนอร์เทียบเสียง (Tuner) วัดระดับเสียงไปด้วย หลังจากการถากไม้เสร็จจูนทั้งสองด้าน จะใช้เครื่องขัดกระดาษทรายไฟฟ้า หรือเครื่องเจียรไฟฟ้า ทำการขัดไม้เพื่อเป็นการเก็บรายละเอียด ลบร่องรอยของการใช้มีดถาก และเพื่อให้ลูกโป่งกลางมีความสวยงามยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 การใช้มีดโต้ที่มีความคมถากเหลาบางๆ ออกทีละน้อย

ขั้นตอนที่ 7 การเจาะรู การเจาะรูร้อย เชือกด้วยสว่านขนาด 2 หุน ตรงตำแหน่งที่วัด ระยะห่างจากส่วนปลายทั้งสองข้างเข้ามาตาม ขนาดของแต่ละลูก เช่น วัดระยะห่างจากส่วน ปลายทั้งสองข้างเข้ามา 12 เซนติเมตร ให้เจาะรู ที่ตำแหน่ง 12 เซนติเมตร เป็นต้น ข้อสำคัญจะ ต้องวัดและเจาะรูให้อยู่กึ่งกลางของท่อนไม้เพื่อใ้ เกิดความสมดุลทั้งด้านซ้ายและขวา ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 การเจาะรูร้อยเชือกด้วยสว่านขนาด 2 หุน

ขั้นตอนที่ 8 การร้อยเชือก โดยใช้เชือก ขนาดเส้นเล็กกว่ารูที่เจาะเล็กน้อย ร้อยเชือกจาก โปงกลางลูกที่เล็กที่สุด มัดปมเชือกให้แน่นแล้วจึง ร้อยเชือกเข้าไปในรูที่เจาะลูกโปงกลางทั้งสองด้าน และใช้เท้าทั้งสองข้างดันลูกโปงกลางไว้ให้ตึง แล้ว จึงดึงเชือกให้แรงและตึงที่สุด ผูกปมเชือกให้แน่น ทั้งสองด้าน จากนั้นนำลูกโปงกลางลูกอื่นๆ มา ร้อยเชือกในขั้นตอนเดียวกัน ทำไปจนครบทุกลูก เมื่อร้อยลูกโปงกลางจนครบแล้ว มัดปลายเชือก ทั้งสองด้านผูกปมให้แน่น และตัดเศษเชือกทิ้ง ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 การร้อยเชือกเข้าไปในรูที่เจาะ และใช้เท้าทั้งสองข้างดันลูกโปงกลางไว้ให้ตึง

ขั้นตอนที่ 9 การตีทดสอบเสียง เมื่อร้อย ลูกโปงกลางจนครบทุกลูกแล้ว นำผืนโปงกลางไป แขนงไว้กับขาตั้ง เพื่อทำการตีทดสอบเสียงดูว่า มีระดับเสียงถูกต้องหรือไม่ ก่อนจะนำไปบรรเลง ร่วมกับพิณ แคน โหวด หรือบรรเลงร่วมกับ เครื่องดนตรีสากล อื่นๆ ในลำดับต่อไป ดังภาพ ที่ 11

ภาพที่ 11 การตีทดสอบเสียงโปงกลางของ นายเชษฐา ฉายรัมย์

กรรมวิธี ขั้นตอนในการทำเครื่องดนตรี พื้นบ้านอีสาน โปงกลาง ที่มีคุณภาพ สามารถแบ่ง ขั้นตอนวิธีการทำโปงกลาง ได้เป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเลือกไม้ ขั้นตอนที่ 2 การเตรียม ไม้ ขั้นตอนที่ 3 การขึ้นรูปไม้ขั้นตอนที่ 4 การกลึงไม้

ขั้นตอนที่ 5 การตัดลูกโป่งลง ขั้นตอนที่ 6 การ ถากไม้เพื่อเทียบเสียง ขั้นตอนที่ 7 การเจาะรู ขั้นตอนที่ 8 การร้อยเชือก ขั้นตอนที่ 9 การตี ทดสอบเสียง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องกรรมวิธีการทำโป่งลงของ นายเชษฐา ฉายรัมย์ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม และการสัมภาษณ์ นายเชษฐา ฉายรัมย์ ในด้านประวัติความเป็นมา และขั้นตอนกรรมวิธีการทำโป่งลง ซึ่งจากการศึกษาวิจัย พบว่า ประวัติความเป็นมาของนายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่า นายเชษฐา ฉายรัมย์ เกิดวันเสาร์ ที่ 11 เดือน กันยายน พ.ศ. 2514 ปัจจุบันอายุ 50 ปี อยู่บ้านเลขที่ 143 หมู่ 8 ตำบลโพหนอง อำเภอมือ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบุตรชายคนสุดท้ายของ นายเปลื้อง ฉายรัมย์ กับ นางยุพิน ฉายรัมย์ โดยนายเชษฐา ฉายรัมย์ ผู้สืบทอดเจตนารมณ์ครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ซึ่งนายเชษฐา ฉายรัมย์ มีฝีมือในการทำเครื่องดนตรีอีสานทุกชนิด ได้แก่ โป่งลง แคน พิณ ซอ โหวด โดยเฉพาะ “โป่งลง” นั้น สามารถทำ สามารถบรรเลง และยังสามารถถ่ายทอดให้เหล่าบรรดาลูกศิษย์หรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในการทำโป่งลงได้อย่างเป็นพิเศษกว่าเครื่องดนตรีอีสานชนิดอื่นๆ โดยนายเชษฐา ฉายรัมย์ ไม่ได้เริ่มต้นจากการเล่นดนตรีหรือเรียนจบทางสายดนตรี แต่ด้วยความมีเลือดศิลปินอยู่เต็มตัว จึงทำให้ในปัจจุบันนี้นายเชษฐา ฉายรัมย์ เป็นผู้ศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงพัฒนา และต่อยอดเจตนารมณ์ของครูเปลื้อง ฉายรัมย์ ผู้เป็นบิดา โดยการเป็นช่างทำโป่งลงที่ก้าวผ่านระยะเวลา มา 30 กว่าปี ซึ่งสอดคล้องกับ สมบัติ จำปาเงิน

(2544) กล่าวว่า ด้านชีวิตครอบครัว ครูเปลื้อง ฉายรัมย์ สมรสกับ นางยุพิน ฉายรัมย์ และช่วยกันทำมาหากิน มีบุตรชาย 2 คนและบุตรหญิง 2 คน ได้แก่ นางอุษา ฉายรัมย์ นายไชยา ฉายรัมย์ นางโสภา ฉายรัมย์ และนายเชษฐา ฉายรัมย์ และสอดคล้องกับ ณีฐวดี รอดภัย (2562, หน้า 15) ยังเห็นสอดคล้องว่า โป่งลง ถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งนี้เพราะโป่งลงได้เปลี่ยนสภาพจากขอลอ หรือเกราะลอ มาเป็นเครื่องดนตรีธรรมชาติประเภทเครื่องตีไม้โดยปราชญ์ชาวบ้านของจังหวัดกาฬสินธุ์คือ นายเปลื้อง ฉายรัมย์ ได้พัฒนาจนกลายเป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณค่าและประโยชน์เช่นเดียวกับดนตรีชนิดอื่นๆ เพื่อให้ ความสนุกสนาน รื่นเริง เพลิดเพลิน คลายเหงา ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม โดยทำให้สนุกสนาน ทั้งผู้เล่นและผู้ฟัง สมัยก่อนใช้เสียงโป่งลงไล่นก ไหลกา ที่มารบกวนข้าวกล้าในไร่นา ใช้บรรเลงร่วมกับดนตรีอื่นก็มีเสียงไพเราะยิ่งนัก หรือใช้เล่น ประกอบทำรำก็มีท่วงทำนองที่เร้าใจ นอกจากนี้ ยังทำรายได้แก่ผู้ผลิตโป่งลงจำหน่าย และเพิ่ม รายได้พิเศษกับผู้แสดงในวงโป่งลง ปัจจุบัน มีวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ ที่ทำหน้าที่เป็น แหล่งอบรมสั่งสอนให้ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ แก่กุลบุตรกุลธิดาของประชาชนในจังหวัดและ จังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโป่งลงเป็น สาขาหนึ่งที่เน้น และส่งเสริมในเรื่องการเรียน การสอน และการอนุรักษ์เผยแพร่แก่สาธารณชนทั่วไปจนเป็นที่ยอมรับกันว่าโป่งลงเป็นที่รู้จัก เป็นที่ชื่นชม และเป็นที่รักหวงแหนควรแก่การที่จะดำรงรักษาไว้ให้เป็นสมบัติของคนไทยทั้งชาติ โป่งลง เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่มีถิ่นกำเนิดใน พื้นที่อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดย อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ปฏิบัติที่มีบุคคล ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านโป่งลงอยู่อย่างหนาแน่น ทั้งในภาคการผลิต การบรรเลง และ

การแสดง ตลอดจนมีความสืบเนื่องของพัฒนาการ การสืบสานสืบทอดมานานหลายรุ่นนับจากอดีต จนถึงปัจจุบัน โดยมีศูนย์กลางของการปฏิบัติ สำคัญ คือ พื้นที่ของอาจารย์เปลื้อง ฉายรัศมีศิลปิน แห่งชาติ สาขาคดนตรีพื้นบ้าน ประเภทโปงกลาง ผู้บุกเบิกเส้นทางและพัฒนาดนตรีโปงกลางในฐานะ ดนตรีประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ให้รู้จักอย่างแพร่ หลาย ชุมชนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในฐานะหมู่บ้าน โปงกลางในเขตนี้สามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มโพนทอง-หามแห กลุ่มหนองสอ-หนองกุง กลุ่มดอนจาน และกลุ่มวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ โดยมีผู้ประกอบการที่จัดทำโปงกลางเป็นอาชีพหลัก และได้มีการพัฒนาต่อยอดจากการเครื่องดนตรี พื้นบ้านเป็นของฝากของที่ระลึก ได้แก่ นายธงชัย คำไสมา นายเชษฐา ฉายรัศมี (ทนายทศศิลป์ แห่งชาติปี พ.ศ.2529) นายสุชาติ แก้วจิ้น และ นายอนุสรณ์ วรรณะ (ข้าราชการวิทยาลัย นาฏศิลปกาฬสินธุ์)

ขั้นตอนกรรมวิธีการทำโปงกลางของ นายเชษฐา ฉายรัศมี ทนายทศศิลป์ ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรี พื้นบ้าน) ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่า กรรมวิธีการทำโปงกลางของ นายเชษฐา ฉายรัศมี สามารถแบ่งขั้นตอนวิธีการทำโปงกลาง ได้เป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่ การเลือกไม้ การเตรียมไม้ การขึ้นรูปไม้ การกลึงไม้ การตัดลูกโปงกลาง การตากไม้เพื่อเทียบเสียง การเจาะรูการร้อยเชือก การตีทดสอบเสียง และมีจุดเด่นในเรื่องของ เทคนิคกลวิธีการปรับระดับเสียงลูกโปงกลางในวิธี ของ นายเชษฐา ฉายรัศมี นั้น จะตากให้ได้ระดับ เสียงโปงกลางสูงกว่าระดับเสียงที่ถูกต้องตามเครื่อง จูนเนอร์ (Tuner) สูงเกินไปประมาณ 5-10 เซ็นต์ (หน้าจอนูนเนอร์แสดงเข็มชี้ไปทางขวามือ ใน ตำแหน่งระหว่างเลข 5-10 เซ็นต์) สาเหตุที่ต้องมี การเผื่อระดับเสียงให้สูงไว้ นั้น นายเชษฐา ฉายรัศมี ให้เหตุผลว่าเมื่อถึงขั้นตอนที่ใช้เครื่องขัดกระดาษ

ทรายไฟฟ้า หรือเครื่องเจียรไฟฟ้า ทำการขัดไม้ เพื่อเป็นการลบร่องรอยของการใช้มีดตาก และ เก็บรายละเอียด หรือขั้นตอนการเจาะรูสำหรับ ร้อยเชือกนั้น อาจทำให้ปริมาณการหนาแน่นของ เนื้อไม้เปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลให้ระดับเสียงลด ต่ำลงไปอีก วิธีนี้เป็นการตัดปัญหาหากเมื่อการ ขัดเก็บรายละเอียดแล้วเกิดปัญหาเสียงต่ำเกินไป เพราะการแก้ไขปัญหาคือการตัดปลายไม้ออก จะเป็นการทำให้ลูกโปงกลางสั้นเกิน ไม่ได้ขนาดที่ สมส่วนและไม่สวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับ ชุดินันท์ จันทรหวัทน (2555, หน้า 10) กล่าวว่า โปงกลาง นิยมทำจากไม้มะหาด หรือไม้หมากเหลื่อม เพราะ เป็นไม้ที่มีความอยู่ตัวมากกว่าไม้อื่น ๆ วิธีการ ทำเอาไม้มาตากแดดให้ได้ขนาดลดหลั่นกันตาม เสียงที่ต้องการ โปงกลาง 1 ผืน จะมีจำนวนประมาณ 12-18 ลูก ใช้เชือกร้อยรวมกันเป็นผืน เวลาตีต้อง นำปลายเชือกด้านหนึ่งไปผูกแขวนไว้กับเสาใน ลักษณะห้อยลงมา ส่วนปลายเชือกด้านล่างจะ ผูกไว้กับขา หรือเอวของผู้บรรเลง วิธีการเทียบ เสียงโปงกลางทำโดยการเหลาไม้ให้ได้ขนาด และ เสียงตามต้องการ ยิ่งเหลาให้ไม้เล็กลงเท่าใดเสียง ก็ยิ่งสูงขึ้น ซึ่งแตกต่างจากระนาดในปัจจุบัน และสัญญา สมประสงค์ (2555, หน้า 88) ยังเห็น สอดคล้องว่า เมื่อทำการเจาะรูพร้อมทั้งร้อยเชือก และผูกลูกโปงกลางเป็นที่เรียบร้อยแล้วขั้นตอน ต่อไปคือ การตีเพื่อทดสอบเสียงว่าถูกต้องหรือไม่ หรือมีลูกใด มีเสียงผิดเพี้ยนไปเพื่อที่จะ ได้ตกแต่งและปรับเสียงให้ถูกต้อง เสียงของ ลูกโปงกลางที่ปรับและเทียบเสียงไว้แล้วนั้น อาจเพี้ยนไปจากเดิมได้ภายหลังที่ทำการเจาะรู ร้อยเชือกลูกโปงกลาง โดยการตรวจสอบเสียงกับ แคนหรือเครื่องเทียบเสียง (Tuner) ไปที่ละลูก ว่าเสียงคู่แปด เช่น เสียง มี ตัวแรกกับเสียง มี ตัวต่อไปเสียงจะกลมกล่อมกันหรือไม่ ถ้าเสียง คู่แปดคู่ใดยังไม่ถูกต้องตรงกันก็จะแก้ไขให้ ถูกต้องตามกรรมวิธี ทั้งนี้เพื่อจะได้โปงกลางที่มี คุณภาพทั้งรูปและเสียง หลังจากนั้น ช่วงโปงกลางจะ

ตกแต่งผืนโป่งกลางให้สวยงามด้วยกระดาษทราย หรือขัดด้วยเครื่องขัดกระดาษทรายไฟฟ้าให้เกลี้ยงเกลา แต่ต้องระวังเสียงอาจเพี้ยนได้ ตรวจสอบอีกครั้งต่อจากนั้นจึงนำผืนโป่งกลาง มาทาแลคเกอร์ หรือน้ำมันเคลือบเงาบางๆ ตามความต้องการเพื่อความสวยงาม และเป็นการรักษาเนื้อไม้ให้ทนทานก่อนจะนำไปบรรเลงต่อไป เป็นอันเสร็จขั้นตอนการทำโป่งกลาง นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ ภิภพ ปิ่นแก้ว (2559, หน้า 2-3) ได้สรุปไว้ว่า ไม้ที่นิยมนำมาทำโป่งกลางมากที่สุด คือ ไม้มะหาด ต้องเป็นไม้มะหาดที่ตายแล้ว ประมาณ 20 ปีขึ้นไป เพราะจะให้เสียงที่ตึงกังวาน และไม่ผิดเพี้ยน ส่วนไม้มะหาดที่ยังสดอยู่จะไม่ใช้ เพราะจะทำให้เสียงเพี้ยนไปจากความเป็นจริง และเสียงจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ไม้มะหาดที่ตัดมาจากต้นมะหาดจะตัดเป็นท่อนๆ ละ 65 เซนติเมตร ท่อนหนึ่งจะผ่าแบ่งเป็นลูกโป่งกลางได้ 4-8 ลูก แล้วแต่ขนาดของท่อนไม้ ถ้าเป็นวิธีทำสมัยโบราณไม่มีเครื่องทุ่นแรงใดๆ เมื่อได้ไม้มะหาด มาจะนำมีดมาถากไม้ให้กลมก็นำมาใช้ได้เลย ต่อมาได้นำเครื่องทุ่นแรงมาใช้ คือ กบมือจึงได้นำกบมือมาไสไม้ที่ทำโป่งกลางให้มีความกลมและสวยงามมากขึ้น ในปัจจุบันใช้มีดถากให้กลมพอประมาณ และขั้นตอนต่อไปนำเข้าเครื่องกลึงเพื่อความสวยงาม ละเอียด และกลมมากขึ้น เมื่อกลึงเสร็จวัดและตัดขนาดความยาว ลูกแรกยาว 60 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลาง 7 เซนติเมตร ลูกต่อมาลดลงตามส่วนห่างกันลูกละ 1 เซนติเมตร ลูกสุดท้ายยาว 29 เซนติเมตรขั้นตอนต่อไป นำไม้มาวัดหัวท้ายข้างละ 12 เซนติเมตร และลดลงตามส่วน ลูกล่างสุดวัดได้ 6 เซนติเมตร ในแต่ละข้างเรียงไม้ให้เสมอกันแล้วนำมีดมาถากให้มีลักษณะเว้าทั้ง 2 ข้างของลูกโป่งกลาง แล้วนำมาแต่งเสียงโดยวิธีการตัดไม้ออก และเทียบเสียงให้เข้ากับโป่งกลางต้นแบบ ขั้นตอนสุดท้ายเจาะรูร้อยเชือกโป่งกลาง และเทียบเสียงอีกครั้งเพื่อให้ได้เสียงที่มาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ได้เน้นการศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งการศึกษา เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ นายเชษฐา ฉายรัตน์ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง พบว่า ประวัติ ความของนายเชษฐา ฉายรัตน์ ทายาทครูเปลื้อง ฉายรัตน์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานโป่งกลางที่ได้รับ การถ่ายทอดจากผู้เป็นบิดาที่ได้รับการยกย่อง ให้เป็นศิลปินแห่งชาติ พร้อมทั้งกรรมวิธี ขั้นตอน ในการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน โป่งกลาง ที่มี คุณภาพ สามารถแบ่งขั้นตอนวิธีการทำโป่งกลาง ได้เป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเลือกไม้ ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมไม้ ขั้นตอนที่ 3 การ ขึ้นรูปไม้ ขั้นตอนที่ 4 การกลึงไม้ ขั้นตอนที่ 5 การตัดลูกโป่งกลาง ขั้นตอนที่ 6 การถากไม้ เพื่อเทียบเสียง ขั้นตอนที่ 7 การเจาะรู ขั้นตอนที่ 8 การร้อยเชือก ขั้นตอนที่ 9 การตีทดสอบเสียง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอด และสืบต่อองค์ความรู้ในเรื่องการสร้างเครื่องดนตรี พื้นบ้านอีสาน บรรลุไว้เป็นหลักสูตที่ท้องถิ่นใน สถานศึกษา เพื่อเป็นการสืบทอดอย่างมีระบบ
2. ควรมีการจัดพิมพ์หนังสือ หรือบันทึก ข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพชน แล้วส่งต่อมายังคนรุ่นหลังให้เป็นมรดกของชุมชนต่อไป
3. ควรมีการส่งเสริมและเปิดโอกาส แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ด้าน ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความชัดเจน และมั่นคงยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการรวบรวม องค์ความรู้ไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชุตินันท์ จันทรหัวโทน. (2555). โปงลาง. <http://www.sites.google.com>
- ณัฐวดี รอดภัย. (2562). โปงลาง. https://www.m-culture.go.th/kalasin/download/article/article_20210428170654.pdf
- ทรงเดช แสงนิล. (2536). โปงลางจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา เน้นมนุษยศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุษกร ปิณฑสันต์ และ ชำคม พรประสิทธิ์. (2553). โปงลาง (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิกพ ปิ่นแก้ว. (2559). ปฏิบัติดนตรีพื้นบ้านอีสานขั้นพื้นฐาน. สำนักพิมพ์สาขาวิชาดนตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ศราวุธ โชติจรรย์, ธนกร เฟ่งศรี และ เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2561). ความเป็นมาและพัฒนาการของโปงลางในบริบท วัฒนธรรมอีสาน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 20(2).
- สัญญา สมประสงค์. (2555). การศึกษาการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน: กรณีศึกษาหมู่บ้านท่าเรือตำบลท่าเรือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. มานุษยดุริยางควิทยา, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมบัติ จำปาเงิน. (2544). ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2528-2530. โรงพิมพ์กรุงเทพฯ.